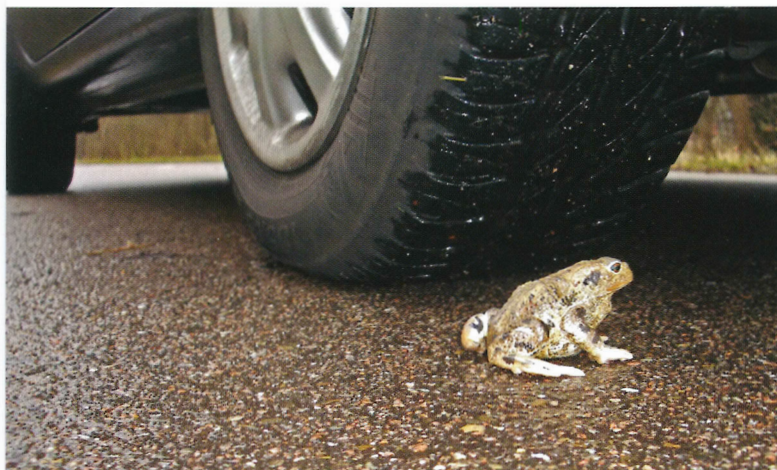

tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 6 4 ● 2007

Amfibieënbes duinstreek

● Pad in gevarezone. Foto: Jan van Mourik.

● Paddensnoer. Foto: Jan van Mourik.

Jaarlijks worden er in de duinstreek van Noord- en Zuid Kennemerland enkele tienduizenden amfibieën overgezet. Ruim 100 vrijwilligers staan paraat om deze massaal trekkende dieren veilig de weg over te zetten. Het gaat vooral om padden, bruine en groene kikkers, de kleine watersalamander en soms rugstreep padden.

Amfibios komt uit het Grieks en betekent dubbelleven. Padden, kikkers en salamanders zijn amfibieën en leiden een leven zowel in water als op land. De meeste amfibieën brengen een groot deel van het jaar door op land. Ze overwinteren vaak in de grond en op andere beschutte plekken. Vanaf eind februari ontwaken ze en trekken ze massaal naar hun geboortegebied.

Overwinteren

Padden, kikkers en salamanders overwinteren vaak in de grond, in holletjes, bijvoorbeeld onder takkenhopen, stenen, en in schuren. Niet alle amfibieën overwinteren op het land. Jonge salamanders die nog geen metamorfose hebben ondergaan, overwinteren vaak op of in de bodem van de sloot. Met hun kieuwen kunnen ze ademha-

len. Ook volwassen kikkers zijn in staat om te overleven in prutbodems van poelen en sloten. De slijmerige kikkerhuid kan zuurstof opnemen.

Massaal op pad

Meestal rond eind februari, bij het lengen van de dagen en bij wat hogere temperaturen ontwaken ze uit hun winterslaap. Vooral tijdens zwoelere dagen kruipen de dieren uit de grond en beginnen stram en half slaperig aan de trektocht naar de gebieden waar gepaard wordt en waar de ei-afzet plaatsvindt, meestal het water waar ze zelf geboren zijn. Ondanks hun slaperigheid zijn mannetjespadden al alert genoeg om tijdens de trek een vrouwtje te 'nemen'. Hij klimt op haar rug en klemt zich met zijn voorpoten vast onder de oksels van haar voorpoten. Zo laat hij zich in een uiterst luxe positie naar het water vervoer-

De kleine watersalamander

Ook salamanders gaan al vroeg op pad. Vanaf eind maart kun je een vrouwtje achter een mannetje zien zwemmen. Het mannetje deponeert een pakketje zaadjes voor het vrouwtje die deze opneemt in haar geslachtsorgaan. Zo worden de eitjes inwendig bevrucht. Zo'n 200 á 300 eitjes met een grootte van 2 á 3 mm worden stuk voor stuk afgezet op zachte zuurstofplanten als fonteinkruid en waterpest. De eifase duurt 2 á 3 weken. Het voedsel van de larven bestaat onder andere uit water-vlooien en muggenlarven. De metamorfose vindt gewoonlijk in augustus plaats. Salamanders kunnen zo'n 7 jaar oud worden.

cherming in de van Kennemerland

● Parende padden. Foto: Jan van Mourik.

De pad

Padden gaan als eersten op pad. Als na de moeizame tocht het water wordt bereikt, dan duurt het nog een kleine week voordat de ei-afzet plaats vindt. Een snoer heeft een lengte van 3 à 4 meter en kan zo'n 3000–8000 eitjes bevatten. Tijdens het afzetten bevrucht het mannetje de eitjes. De geleilaag om de eitjes voorkomt uitdroging, zorgt voor bescherming en dient als voedsel. Na 10–18 dagen komen de eitjes uit. Het leven als kikkervisje duurt twee maanden. Kikkervisjes eten vooral algen. Padden zijn met 4 jaar geslachtsrijp en leven gemiddeld 5 à 6 jaar. Na de metamorfose trekken ze het land op. Padden eten wormen, insecten, vliegen, muggen en slakken.

De bruine kikker

In maart springen de mannetjes van de bruine kikker als eerste in het water en lokken met gekwaak de vrouwtjes, die enkele dagen later komen. Het mannetje pakt het vrouwtje vast en dobbert een paar dagen intiem met haar rond. Zo'n 2500 eitjes worden afgezet in een kluit. Afhankelijk van de temperatuur komen na 1–2 weken de eitjes uit. De metamorfose laat 3 maanden op zich wachten. De kikkervisjes eten planten en algen. Kikkers jagen vooral op de grond op scharrelende diertjes zoals spinnen, slakken, insecten en kleine zoogdieren.

● Bruine kikker. Foto: Jan van Mourik

ren. Andere mannetjes worden met een ferme trap afgeweerd. Tijdens de trek moeten diverse barrières worden genomen, zoals: muurtjes, gras, greppels en wegen. Met ogen op minder dan 4 cm hoogte is zelfs een stoeprand voor een pad een bijna onoverkomelijk hindernis. Vaak wachten amfibieën al dagenlang aan de rand van het bos op goede omstandigheden voor de oversteek. Kou en droogte, maar soms ook harde wind kunnen de trek minimaliseren. Tijdens het trekseizoen zijn er zo'n 4 tot 10 topavonden. Per locatie steken dan vele honderden exemplaren de weg over. In de IJsbaan langs de Zeeweg naar Castricum aan Zee verblijven naar schatting zo'n 10.000 amfibieën. Zo'n 5000 stuks moeten de Zeeweg oversteken. In kleine poeltjes worden soms tegelijk 700 padden geteld. Het is duidelijk dat het om grote aantallen gaat. De terugtrek is minder massaal en vindt veel gespreider plaats. De dieren zijn dan ook wat sneller, waardoor er dan veel minder slachtoffers vallen.

Voorzieningen

Bij wegen met veel trek zijn voor-

zieningen aangelegd. In de wegberm staan evenwijdig aan de weg 40 cm hoge schermen die de dieren verhinderen de weg op te lopen. Ze lopen dus noodgedwongen links of rechts langs het scherm en komen een tunnel tegen die ze veilig ondergronds de weg laat passeren, of lopen aan het eind van zo'n wand in een ingegraven emmer. De emmers worden 's ochtends geleegd. De dieren worden dan bij hun vermoedelijke ei-afzetgebied weer vrijgelaten. In de Duinstreek zijn bij de meeste grote knelpunten al voorzieningen gerealiseerd. Toch moeten er jaarlijks tussen de 20.000 en 30.000 exemplaren overgezet worden. Een veelvoud daarvan gaat echter door de tunnels. Waar mogelijk worden in de binnenduintrand van het duinterrein poelen aangelegd. Hierdoor verdwijnt de trek niet, maar ontstaan binnen enkele jaren nieuwe populaties die het duin niet meer voor hun voortplanting hoeven te verlaten.

Overzetten

Waar geen voorzieningen zijn, staan amfibieënbeschermers klaar om kruipende padden en salamanders en springende kikkers op te pak- ➤

● Paddenorgie. Foto: Wim Ruitenbeek

De rugstreeppad

De trek van de rugstreeppad vindt vanaf medio maart plaats. Snoeren met eieren worden afgezet van half april tot eind juli. De voorkeur gaat uit naar kleine poelen die snel opwarmen, maar die ook snel kunnen opdrogen. Vermoedelijk daarom gaat de ontwikkeling van een kikkervisje bijna 2 keer zo snel als bij de gewone pad. De rugstreeppad graaft zich in september in voor de winterslaap.

● Rugstreeppad. Foto: Patrick Wijker.

ken. Deze worden verzameld in een emmer en later uitgezet. De trek vindt plaats als de schemering is ingevallen en bij een temperatuur van minimaal zo'n 6°C. Hoe hoger de temperatuur bij vochtig weer, hoe massaler de trek. De trek vindt 's nachts plaats, omdat er dan minder belagers actief zijn.

Vrijwilligers moeten alert zijn op veilig werken, omdat er altijd auto's langs razen (maar niet vanwege de stoffen die padden afscheiden; deze zijn voor mensen absoluut niet giftig). Als het in de loop van de avond rustiger wordt op de weg dan wordt er vaak wel harder gereden. Paddenbeschermers krijgen dan ook instructies en moeten altijd een veiligheidsvest dragen. Kinderen mogen 's avonds niet mee.

Organisatie

In de duinstreek tussen Bergen en

Bloemendaal zijn in totaal vijf paddenwerkgroepen actief op elf verschillende locaties. Iedere locatie heeft een eigen coördinator die de helpers inroostert, instrueert en van de benodigde middelen voorziet. Vrijwilligers hebben vaak vaste avonden en/of ochtenden. Emmers moeten alle ochtenden worden geleegd. Soms staat er dan al een reiger bij die zwaar getafeld heeft en moeite met opstijgen. Met een laag afdakje boven de emmer is dit te voorkomen. Omdat het dikwijls te koud of te droog is, of te hard waait, is het niet nodig alle avonden te rapen.

De coördinatoren komen jaarlijks een aantal keren bijeen in het 'breed paddenoverleg' en in een zogenaamd paddenplatform, samen met PWN, Landschap Noord-Holland en de gemeente Heemskerk. Hier worden alle knelpunten

besproken, de beschermingsactiviteiten voorbereidt en gezamenlijke projecten gepland. In Zuid-Kennemerland zijn ook de KNNV, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten zeer actief. Projecten worden mede gefinancierd door: LNV, de provincie als zijnde beheerder van provinciale wegen en als verstrekker van subsidies, de natuurorganisaties, gemeenten en het waterschap. Maar zonder de inzet van vrijwilligers en zonder voorzieningen zoals paddentunnels zouden duizenden amfibieën de oversteek niet overleven.

Jan van Mourik
Coördinator Breed Padden Overleg
PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland
V. Oldenbarneveldweg 40
1901 KC Castricum
E-mail: jan.v.mourik@pwn.nl

De groene kikker

Er zijn 3 soorten groene kikkers: de poel- of kleine groene kikker, de bastaardkikker en de grote of meerkikker. In Kennemerland betreft het meestal de bastaardkikker. De trek vindt plaats vanaf half maart. Aangekomen in het water wordt er eerst een tijdje rondgedobberd, waarbij de mannetjes met fors gekwaak proberen elkaar te intimideren en een vrouwtje te lokken. De eieren worden in mei/juni in kluiten afgezet. Het water heeft dan al een temperatuur bereikt van zo'n 18°C. Na een kleine week komen de kikkervisjes uit. De metamorfose laat nog zo'n 2 à 3 maanden op zich wachten. Soms vindt de metamorfose van de kikkervisjes van de groene kikker niet plaats. Zij overwinteren dan als kikkervisje. In het jaar daarop kan het dan voorkomen dat er 'reuzenkikkervissen' rondzwemmen met een lengte van 7 à 8 cm.

● Groene kikker. Foto: Jan van Mourik.